

Cuma Sohbeti sayfası Adıyaman İl Müftülüğü tarafından hazırlanmaktadır.

CUMA
SOHBETİ

İNANÇ HALİNE GELEN BİR TASAVVUR: MEHDİ

CUMA
SOHBETİ

Mehdi sözlükte "doğru yolu bulmak, yol göstermek, rehberlik etmek" anlamındaki hıda (hedy, hidayet) kökünden türemiş bir sıfat olup "hidayete erdirilmiş, kendisine doğru yol gösterilmiş kişi" anlamına gelmektedir. Dünyanın son zamanlarında kıyamete yakın ortaya çıkıp inanç ve adaleti yeryüzüne hâkim kılacağına inanılan kişi yani kurtarıcı demektir.

Her ne kadar konumuz İslam düşünce tarihinde mehdi inancını irdelemek ise de yeryüzünde birçok toplumda mehdi inancına rastlamak mümkündür. Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta "Mesih", Hinduizm'de "Kalki", Budizm'de "Maitraya", Eski Mısır'da "Ameni", Sabillik'te "PraşaiSiva" ve Şintoizm'de "Miroko"dur. Mazdaist veya Mecusiler de Zerdüş'tün soyundan Saosyant'ı kurtarıcı olarak beklemekteydiler. Moğollar'da ise Cengiz Han'ın dokuz asır sonra tekrar dünyaya gelerek kavmini Çinlilerin zulmünden kurtaracağı inancı bulunmaktadır.

Batılı araştırmacılar mehdi inancının Sümer uygarlığından kalan bir inanç kalıntısı olduğu tezini ileri sürmektedirler.

İSLAM DİNİNDE MEHDİ

Kur'an-ı Kerim'de hidayet kökünden türeyen fiil ve isim kalıbında birçok kelime bulunmakla birlikte mehdi kelimesi yer almamaktadır. Kur'an-ı Kerim'de çokça yer alan "Hidayet" kavramı ise Allah'a, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e nispet edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu kavram ayrıca insanın hidayeti benimsemesi anlamında da kullanılmaktadır.

Peygamber Efendimizin şairi Hasan b. Sabit tarafından ilk defa Peygamber Efendimiz için kullanılan mehdi kavramı daha sonra gelen halifeler için de kullanılmıştır. Bu kavram Peygamber Efendimiz ve halifeler için hidayete erdirilmiş anlamında yani sözlük anlamıyla kullanılmıştır. Süleyman b. Surâd da Hz. Hüseyin'in ölümünün ardından ondan Mehdi olarak bahsetmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de günümüzdeki kullanım şekliyle mehdi/lik ile ilgili bir ayet söz konusu değildir. İmam Buhari ve İmam Müslim gibi en temel hadis eserlerinde de Mehdi inancı ile ilgili hadisler bulunmamaktadır. Yani en temel hadis kitaplarında mehdilikle ilgili rivayetler söz konusu değildir. Hadis rivayetleri içerisinde mehdilik rivayetleri vardır, bir kısmı sahih bir kısmı da uydurma olarak değerlendirilir. Bu hadislerle ilgili genel kanaat ise bunların amelî ve itikadî yönden delil olmayacakları hakkındadır.

Kuran-ı Kerim'de mehdi/lik ile ilgili muhkem bir ayetin olmaması, en temel hadis kitaplarında bu hususun ifade edilmemesi, Asr-ı Saadette de Müslümanlar arasında mehdi inancının olmaması bize mehdi tasavvurunun imanın şartı/rükünü olmadığını göstermektedir.

Buna rağmen İslam tarihinin daha ilk yıllarında mehdi inancının Müslümanlar arasında bir beklenti oluşturduğu gözlemlenmektedir.

MAZLUMLARIN İDEOLOJİSİ: MEHDİLİK TASAVVURU

İslâm inancına özgü olmayan böyle bir düşüncenin oluşumunda, birtakım sosyo-kültürel etmenlerin yanında, özellikle Emevi Devletinin kuruluşundan itibaren yaşanan bazı siyasî gelişmelerin de etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra Emeviler tarafından idarenin ele geçirilmesi, akabinde de idarenin babadan oğula geçen bir saltanat sistemine dönüştürülmesi Hz. Ali taraftarları ve Haşimoğullarının muhalefetine sebep olmuştur. Hz. Ali'nin çocukları ve Hz. Abbas'ın oğullarının çektiği bu muhalefet Emevi iktidarının ortadan kalkmasıyla son bulmuş, bu kez de kurulan Abbasi Devleti ile Hz. Ali'nin çocukları dışlanmışlardır. Önceleri Emevilerden, sonraları da Abbasi devletinin baskılarından bunalan Hz. Ali taraftarları bu sebeplerden dolayı bir teselli yolu olarak Peygamber Efendimizin neslinden bir kurtarıcı Mehdinin gelip Hz. Ali'yi ve akrabalarını kurtaracağı fikrini ortaya atmış, bu düşünce ile ümitlenerek teselli olmuşlardır.

İlk dönemlerde sosyal buhranlara teselli olmak amacıyla ortaya atılan bu fikir daha sonraları itikadî bir mahiyet kazanarak akaid ve kelam konuları arasında yerini almıştır.

İSLAM MEHDİYİ DEĞİL BÜTÜN MÜSLÜMANLARI MÜKELLEFKILMIŞTIR.

Allah (c.c.) bütün insanları emir ve nehiylerine mükellef kılmakta, herkesin kendi kuvveti ölçüsünde İslam ve insanlık için mücadele etmesini emretmektedir. Örneğin; "Ey iman edenler! (Düşmana karşı) tedbirinizi alıp, küçük birlikler hâlinde, yahut topluca savaşa gidin." (Nisa suresi, 71) ayetini görmezden gelerek düşman ile çarpışmak üzere bir mehdinin gelmesini beklemek fert fert üzerimizdeki sorumluluğu azaltmayacaktır.

DİNİ DUYGULAR VE DÜNYEVİ DÜŞÜNCELERİN İSTİSMAR KAPISI

Kur'an ve en temel hadis kaynaklarında dayanak bulamayan mehdi inancı tarih boyunca kendisine kurtarıcı olarak bakan nice kavim ve milletleri en sıkıntılı zamanlarında yalnız bırakmıştır. Ayrıca dinin temel rükünleriymiş gibi inanç haline getirilen, dinle uzaktan yakından alakası olmayan bu ve bunun gibi fikirler insanları hak/hakikate, iyiye ve adalete götürmemiştir.

Tarih boyunca siyasî idareye göz diken pek çok şarlatan mehdi olduğunu ilan etmişse de İslam Dünyasında yaşanan zulümlere, işkencelere, eziyetlere seyirci olmanın ötesine geçememişlerdir. Müslümanların hiçbir yarısına merhem olamamışlardır. Tam aksine, bu inanç, İslam dünyasındaki farklı inanç ve düşünceleri kullanarak Müslümanların

ayrılıklarını körüklemiş, gerçekleşmesi muhtemel adil düzen de bu sebeplerle tesis olunamamıştır.

Bu tasavvur, bağlularını zulme karşı eyleme geçirmek yerine Müslümanların sorumluluk duygularını zedeleyerek zulüm karşısında uyuşuk/tembel varlıklar haline getirmiştir.

Mehdi düşüncesi istismarın kapılarını aralayarak her dönemde mehdi iddiasında bulunan birçok şahsın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ortaya çıkan bu şahıslar Müslümanların dini duygularının yanında dünyevi kazançlarını da sömürmüşlerdir.

Bu tasavvurun en kötü kalıntısı ise Müslümanlara öğrenilmiş çaresizlik fikrini aşılmasıdır. Mehdi gelmediği müddetçe ne yapılırsa yapılsın bu hal böyle devam eder düşüncesi, çalışma, üretme, tefekkür ve cihad konularında aşılmaz setler meydana getirmiştir.

Özellikle son iki asırdan beri İslam coğrafyasında ortaya çıkan yeni dini oluşumların birçoğunda mehdi inancının bulunması, bu grupların batini, hurufî, sır, takiyyeci bir mahiyet arzetaşmaları, İslam-Cihad anlayışını yeniden yorumlamaları ve son tahlilde "İlman İslam" adında yeni bir dini anlayış ortaya koymaları da mehdi inancını taşıyan grupların geldikleri noktayı bize göstermesi açısından dikkat çekicidir.

İslam coğrafyasında ortaya çıkan istisnasız bütün mehdi hareketlerinde bu hususlar bariz olarak göze çarpmaktadır. (Özellikle bkz: Babailik, Bahailik, Kadiyanilik, Kesnizani Tarikati).

SONUÇ

İslam'dan önce birçok kültürde mehdi/lik inancı vardı. Kur'an ve en temel hadis kitaplarında mehdilik inancı kendine yer bulmaz. Hadis rivayetleri içerisinde mehdilik rivayetleri vardır, bir kısmı sahih bir kısmı da uydurma olarak değerlendirilir. Mehdi vardır, yoktur şeklindeki bir tartışmayla zaman kaybetmek yerine, İslam'da her insanın Allah'a karşı sorumlu olduğu, hiçbir insanın bir diğerrinin vebalini, günahını yüklenemeyeceği, dolayısıyla hiçbir kimsenin bir başkasının kurtarıcısı olmadığı, buna peygamberlerin de dahil olduğu ve Hz. Peygamber'in kızı Fatma ile olan diyalogunda, kızının kendisine güvenmemesi gerektiği şeklindeki telkin ve tavsiyeleri unutmamamız gerektiği hususu gayet açık ve nettir. Bu bağlamda Kur'an'ın ifadesiyle aemlere rahmet olarak gönderilen evrensel peygamber'in biricik kızmına bir tasarrufu söz konusu olmadığı gibi, hiçbir kimsenin de bir başkasına tasarrufu söz konusu değildir. Zira yine Kerim Kitabın ifadesiyle "İnsana ancak çalıştığıının karşılığı vardır." (Necm suresi, 39).

MehmetAli ÇETİNKAYA

Çelikhhan Vaizi

mehmetali_02@hotmail.com.